

Research Paper

Explain the physical components of improving Livability in inefficient urban contexts (Case study: worn-out texture of Dogonbadan city)

Hossein Jannati¹, Ahmad Esteghlal^{2*}, Ali Almodaresi³, Mohammad Reza Rezaei⁴, Maliheh Zakerian⁵

١. PhD Researcher of Geography and Urban Planning, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran.
٢. Assistant Professor of Urban Planning, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran.
٣. Associate Professor of Remote Sensing and Gis, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran.
٤. Associate Professor of Geography and Urban Planning, Yazd University, Yazd, Iran.
٥. Assistant Professor of Geography and Urban Planning, Meybod Branch, Islamic Azad University, Meybod, Iran.

Received: 2021/02/06

Accepted: 2022/11/06

PP: 131-146

Use your device to scan and read the article online

Keywords:

worn texture, livability, futures research, screenwriting, worn texture of Dogonbadan.

Abstract

The purpose of this study is to investigate and identify the most important physical components of improving viability in the worn tissues of Dogonbadan. The statistical sample of the research is the geographical and ecological areas of the dilapidated texture of Dogonbadan city and the sample method is purposeful sampling. Data and information collection method based on documentary-library and field-quasi-mathematical methods and also for data analysis and analysis, from cross-impact analysis model based on Micmac software and analysis of balanced cross-effects based on CIB in software (SanarioWizard) Has been used. The results of the study showed that the dilapidated area of Dogonbadan city has a population of 22,000 people and 22% of the urban population, 4,500 residential units, of which 90% of buildings are over 40 years old. The results also show that the most effective and important drivers for the flourishing and regeneration of worn-out finds in Dogonbadan are: public services, access routes, type of structure, spatial justice, economic development, attention to people and their participation, facilities, facilities. Urban (water, electricity and gas, etc.), hazards, ICT and comprehensive regeneration plan. In this regard, planning the spatial structure of the worn-out texture of Dogonbadan in the comprehensive plan of worn-out texture of Dogonbadan in the long run (5 to 10 years), based on studying the ecological characteristics of the texture, identifying strategies and actions needed in the texture and time and financial plan in the texture The city of Dogonbadan is worn out.

Citation: : Jannati, H; Esteghla, A; Almodaresi, A; Rezaei, M R; Zakerian, Maliheh (2022): Explain the physical components of improving Livability in inefficient urban contexts (Case study: worn-out texture of Dogonbadan city), Journal Research and Urban Planning, Vol 13, No 50, PP 131-146.

DOI:

***Corresponding author:** Ahmad Esteghlal

Address: Assistant Professor of Urban Planning, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran.

Tell:

Email: A.Esteghlal@iauyazd.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

Dogonbadan city has 160 hectares of vulnerable and endangered tissue, where a population of over 22,000 people have settled. In fact, there are 5300 residential units in these 160 hectares; So that these residential units are scattered in Lebanon, Radek, Parbali, Kiamarhi and Sadat neighborhoods. In this regard, the presence of old and dilapidated units, as well as the high slope and the lack of proper access in these neighborhoods have caused social and behavioral problems in these neighborhoods, and on the other hand, due to the lack of resistance of these units in natural events, the possibility of life and financial losses for the residents. It's not far from mind. Unfortunately, due to the location of a large number of residential houses of natives and other low-income immigrants in Sadat, Lebanon, Radek and Kiamarhi and Amini streets on land that is in line with the rock and the architectural and urban planning standards are not respected, they are facing many life and financial problems. Citizens are stuck. In fact, this led to a kind of spatial injustice in citizens' access to urban services and facilities within the legal limits of Dogonbadan city, which, unfortunately, not only did not decrease with the passage of time, but it has become more intense day by day. So that today these neighborhoods have led to a kind of ecological separation in the city bed and have created urban neighborhoods with different environments and beds, and it has led to a sharp drop in the quality indicators of the living environment in them. Therefore, this research aims to investigate the most important factors affecting the improvement of urban livability with an emphasis on physical dimensions and finally provide solutions to reduce this spatial injustice and improve the livability of these inefficient urban tissues.

Methodology

This research is an applied-developmental research according to the intended goals. In terms of data collection, the current research is a descriptive research of the survey branch. In order to collect the research literature, various articles, reports and books have been referred to using these sources to provide a description of the subject of the current research. Also, since structural analysis, interaction analysis and trend analysis were used in this research, in terms of forecasting methods, it is included in

the category of quantitative-qualitative (semi-quantitative) and exploratory methods. The statistical sample of the research is the five localities of worn-out fabric of Dogonbadan city and the sample method is targeted sampling. The method of collecting data and information is based on documentary-library and field-pseudo-mathematical method, as well as for the analysis of data and information, the cross-effects analysis model based on Micmac software and the balanced cross-effects analysis based on CIB in SanarioWizard software have been used.

Results and discussion

After examining and analyzing the indicators that are effective in improving livability in the dilapidated city of Dogonbadan, 50 indicators were selected and identified for the final review and analysis, and the most influential and important drivers for the prosperity and regeneration of the dilapidated city of Dogonbadan, among other indicators, are: public services, access routes, type of structure, spatial justice, economic development, attention to people and their participation, facilities, urban facilities (water, electricity and gas, etc.), risks, ICT and comprehensive regeneration plan. In this regard, the most important driver among the vital drivers is the development of a comprehensive plan for the worn-out fabric of Gachsaran city, which has the highest weight with a numerical weight of 65. Also, the results of the research show that the most desirable and optimal situation among the compatible scenarios will be the development of a comprehensive plan for the worn-out structure of the dome, which includes examining the ecological characteristics of the structure, identifying the strategies and measures needed in the structure, and finally developing the existing time and financial plan. It is in the tissue.

Conclusion

Despite the difference in the laws, programs and models of dealing with the phenomenon of wear and tear and promoting livability in most countries, the emphasis is on issues such as improving the physical, environmental, economic development and social inclusion components. Based on the analysis, countries pay attention to the aforementioned categories. It is known and determined, therefore, in Iran and the city of Dogonbadan, like in other countries, the principles and goals of urban

regeneration with emphasis on its own cultural, social, physical, economic and environmental environment should also follow the global principles

Some other suggestions related to the worn texture of the dome are: - Planning and distribution of urban services and facilities in the worn-out context of Dogonbadan city - Providing facilities to the private sector, entrepreneurs and monitoring the final implementation of economic programs - Modifying, widening and improving existing impervious paths in context and designing emergency paths - Construction of fruit and vegetable fields, gasoline and gas pumps,

water, electricity, gas, telephone, sewerage, firefighting and firefighting stations with the observance of safety and security restrictions along with balanced spatial distribution - Identification of the most important structures of desirable uses and identification of unstable structures of worn texture - Identifying human and natural hazards in the context, preventing construction in the privacy and area of natural and human hazards - Using the opinions of citizens in recreating the worn-out fabric, using infrastructure and internet services within the fabric and using low-use and free facilities in order to improve the quality of people's lives.

تبیین مؤلفه‌های کالبدی ارتقای زیست‌پذیری در بافت‌های ناکارآمد شهری (نمونه موردی: بافت فرسوده شهر دوگنبدان)

حسین جنتی^۱، احمد استقلال^۲، سید علی المدرسی^۳، محمدرضا رضایی^۴، ملیحه ذاکریان^۵

۱. پژوهشگر دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران
۲. استادیار گروه شهرسازی، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران
۳. دانشیار گروه سنجش از دور و جی‌ای اس، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران
۴. دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه یزد، یزد، ایران
۵. استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد میبد، دانشگاه آزاد اسلامی، میبد، ایران

چکیده

مهم‌ترین رسالت زیست‌پذیری شهری، بهبود کیفیت فضاهای شهری با مقیاس انسانی به همراه تضمین سلامت اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و روانی همه ساکنان در شهرهای امروزی می‌باشد. هدف از پژوهش حاضر، بررسی و شناسایی مهم‌ترین مؤلفه‌های کالبدی ارتقای زیست‌پذیری در بافت‌های ناکارآمد و فرسوده شهر دوگنبدان است. نمونه آماری پژوهش، محلات پنج‌گانه بافت فرسوده شهر دوگنبدان و روش نمونه‌برداری هدفمند است. روش گردآوری داده‌ها و اطلاعات مبتنی بر روش اسنادی-کتابخانه‌ای و میدانی - شبهه ریاضی و همچنین جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات، از مدل تحلیل اثرات متقاطع بر پایه نرم‌افزار میک مک (Micmac) و تحلیل آثار متقاطع متوازن بر پایه CIB در نرم‌افزار (Sanario Wizard) استفاده گردیده است. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که محدوده بافت فرسوده شهر دوگنبدان جمعیتی بالغ بر ۲۲۰۰۰ هزار نفر و ۲۲ درصد از جمعیت شهری، ۴۵۰۰ واحد مسکونی را در خود جای داده است که از این تعداد ۹۰ درصد ساختمان‌ها قدمتی بالای ۴۰ سال دارند. همچنین نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تأثیرگذارترین و مهم‌ترین پیرامون‌ها جهت شکوفایی و بازآفرینی بافت فرسوده شهر دوگنبدان در بین دیگر شاخص‌ها عبارت‌اند از: خدمات عمومی، مسیرهای دسترسی، نوع سازه، عدالت فضایی، توسعه اقتصادی، توجه به مردم و مشارکت آن‌ها، تسهیلات، تأسیسات شهری (آب، برق و گاز و...)، مخاطرات، ICT و طرح جامع بازآفرینی. برنامه‌ریزی ساختار فضایی بافت فرسوده شهر دوگنبدان در طرح جامع پایدار بافت فرسوده شهر دوگنبدان در افق بلندمدت (۵ تا ۱۰ سال)، باید مبتنی بر تبیین ویژگی‌های اکولوژیکی محدوده بافت، شناسایی راهبردها و اقدامات موردنیاز در بافت و تدوین برنامه زمانی و مالی موجود در بافت فرسوده شهر دوگنبدان باشد.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۸/۱۵

شماره صفحات: ۱۴۶-۱۳۱

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

زیست‌پذیری، زیست‌پذیری شهر، کیفیت زندگی شهری

استناد: جنتی، حسین؛ استقلال، احمد؛ المدرسی، سید علی؛ رضایی، محمدرضا؛ ذاکریان، ملیحه (۱۴۰۱): تبیین مؤلفه‌های کالبدی ارتقای زیست

پذیری در بافت‌های ناکارآمد شهری (نمونه موردی: بافت فرسوده شهر دوگنبدان)، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال ۱۳، شماره

۵۰، مردادشت، صص ۱۴۶-۱۳۱

DOI:

† نویسنده مسئول: احمد استقلال

نشانی: استادیار گروه شهرسازی، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران

تلفن:

پست الکترونیکی: A.Esteghlal@iauyazd.ac.ir

مقدمه:

می‌باشد. هم‌اینک بر اساس آخرین مطالعات صورت گرفته بیش از ۱۴۱ هزار هکتار اراضی ناکارآمد در ۵۴۳ شهر در قالب ۲۷۰۰ محله با حدود ۳۰ درصد از جمعیت شهرنشین (بیش از ۲۰ میلیون نفر) در سطح کشور شناسایی شده که به‌منظور افزایش زیست‌پذیری شهری، ارتقای کیفیت زندگی شهروندان و معاصرسازی این بافت‌ها طبق قانون برنامه ششم توسعه رسیدگی به ۱۳۳۴ محله طی ۵ سال برنامه ششم بر اساس شاخص‌های اعلام‌شده در اولویت کاری برنامه ملی بازآفرینی شهری قرار گرفته که بودجه موردنیاز برای تحقق بازآفرینی شهری پایدار در آن‌ها بیش از ۱۲۳ هزار میلیارد تومان می‌باشد که از این میزان ۴۸ هزار میلیارد تومان برای بخش خصوصی و ۷۵ هزار میلیارد ریال برای دستگاه‌های دولتی و شهرداری‌ها مقرر شده است (Ministry of Roads and Urban Development, 1399).

در این میان شهر دوگنبدان دارای ۱۶۰ هکتار بافت آسیب‌پذیر و در معرض خطر است که جمعیتی بالغ بر ۲۲۰۰۰ نفر در آن استقرار پیدا کرده‌اند. در واقع در این ۱۶۰ هکتار، ۵۳۰۰ واحد مسکونی وجود دارد؛ به طوری که این واحدهای مسکونی در محلات لبنان، رادک، پربالی، کیامرثی و محله سادات پراکنده شده‌اند. در همین راستا وجود واحدهای قدیمی و فرسوده و همچنین شیب زیاد و نبود دسترسی‌های مناسب در این محلات باعث ایجاد معضلات اجتماعی و رفتاری در این محلات شده و از طرفی با توجه به عدم مقاومت این واحدها در رخدادهای طبیعی احتمال ایجاد خسارات جانی و مالی برای ساکنین دور از ذهن نیست. متأسفانه با قرار گرفتن تعداد زیادی از منازل مسکونی بومیان و سایر مهاجرین کم‌درآمد در محله‌های سادات، لبنان، رادک و خیابان‌های کیامرثی و امینی بر روی زمینی که منطبق با صخره بوده و استانداردهای معماری و شهرسازی در آن رعایت نشده، مشکلات جانی و مالی متعددی گریبان‌گیر شهروندان شده است. در واقع این امر منجر به نوعی بی‌عدالتی فضایی در دسترسی شهروندان به خدمات و امکانات شهری در محدوده‌ی قانونی شهر دوگنبدان گردید که متأسفانه در گذر زمان نه تنها این بی‌عدالتی کاهش نیافت بلکه روز به روز شدت بیشتری یافته است. به طوری که امروزه این محلات منجر به نوعی جدایی‌گزینی اکولوژیکی در بستر شهر شده و محلات شهری با محیط و بسترهای متفاوتی پدید آورده‌اند و منجر به افت شدید شاخص‌های کیفی محیط زندگی در آن‌ها شده است. از این‌رو این پژوهش قصد دارد تا مهم‌ترین مؤلفه‌های اثرگذار بر ارتقای زیست‌پذیری شهری با تأکید بر ابعاد کالبدی را بررسی و نهایتاً راهکارهایی را جهت کاهش این بی‌عدالتی فضایی و ارتقاء

امروزه در مواجهه با مسائل شهری پرداختن به نظریه‌های جدید شهرسازی مانند شهر زیست‌پذیر، با اهدافی مانند حل مشکلات شهری، ارتقای کیفیت زندگی در شهر (Haiyan et al, 2012: ۱)، کارآمدی مدیریت شهری و راهبردی شهر به سوی مطلوبیت بیشتر با احترام به ارزش‌های بومی و محلی، بیش‌ازپیش اهمیت یافته است (Shamai et al, 2015: 785). از این‌رو در محدوده‌ی بافت‌های ناکارآمد، فقر شهری اعم از فقر کالبدی و خدماتی مترکم شده و به دلیل فقر اقتصادی ساکنان، امکان تغییر خودبه‌خودی و ارتقاء محیط زندگی مناسب تقریباً از بین رفته است. از این رو بافت‌های فرسوده شهری علاوه بر مسایل و مشکلات کالبدی، ابعاد و کیفیات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و فضاهای شهری را نیز دچار تنزل کرده، حضور انسان در فضاهای شهری را با معضل روبرو و یا مختل می‌سازند (Shah Karami, 2016: 57). لذا سکونت در بافت‌های فرسوده شهری را باید از دیدگاهی جامع نسبت به محیط مورد بررسی قرار داد (Ren et al, 2018: 2)، زیرا رابطه فقر و توسعه، اجبارها یا الزام‌ها، گذشته تاریخی و قدمت آن، پیامدهای اجتماعی و فرهنگی (Shafiee et al, 2017: 1). خطرات ناشی از شیوه‌های معمول و جاری مداخله‌گرانه در این گونه مراکز و بالاتر از همه نیازهای مربوط به فضای زندگی و در نهایت خواست مردمی که با تنگ‌دستی و محرومیت در فضاهای کم و بیش نامطلوب زندگی می‌کنند، همه باید در یک نظام هماهنگ برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری برای رشد و توسعه مراکز شهری و بافت کهن پیش‌بینی شود (Weiss et al, 2000: 1-3). از این‌رو سیاست‌های ناکارآمد در زمینه بافت‌های فرسوده و کیفیت پایین زیست‌پذیری در این مناطق نیاز به رویکرد نوینی در تهیه و اجرای برنامه‌های نوسازی و بهسازی را مطرح می‌کند؛ بنابراین پرداختن به بافت‌های ناکارآمد شهرها و برنامه‌ریزی برای آن‌ها، جدا از پرداختن به واقعیت‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی نبوده و مستلزم برنامه‌ریزی دقیق، جامع و واقع‌گرایانه است. در پاسخ به این امر، امروزه بخش بسیار بزرگی از ادبیات علمی برنامه‌ریزی شهری پیرامون محور مداخله در بافت‌های فرسوده شهری است که یکی از این رویکردهای تأثیرگذار در بافت‌های فرسوده شهری، رویکرد زیست‌پذیری شهری در این بافت‌ها می‌باشد (Bentham et al, 2004: 36)؛ که هدف عمده آن‌ها، بهبود کیفیت زندگی در بافت‌های ناکارآمد بوده است (Greg et al, ۲۰۱۰: ۸). در واقع بافت‌های ناکارآمد شهری و مسائل و مشکلات مبتلابه آن‌ها، طی چند دهه اخیر، به‌عنوان یکی از ابر چالش‌های نظام برنامه‌ریزی و مدیریت شهرهای کشور مطرح

دیدگاه اشخاص اشاره دارد و شامل ارزیابی ذهنی از کیفیت مکان است (Shamsuddin, 2012: 169).

هدف اصلی زیست‌پذیری شهری، بهبود کیفیت فضاهای شهری با مقیاس انسانی در شهرهای مدرن بوده است (Mahmudi et al, 2015). در واقع موج گسترده شهرنشینی و مشکلات آن همواره به‌طور فزاینده‌ای بر اهمیت زیست‌پذیری به یک سیستم شهری که در آن به سلامت اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و روانی همه ساکنانش توجه شده است، اطلاق می‌شود. اصول کلیدی که به این مفهوم استحکام می‌بخشد شامل: برابری، عدالت، امنیت، مشارکت، تفرج و قدرت بخشیدن می‌باشد (Cities plus, 2003: 23). زیست‌پذیری نیز به‌عنوان کیفیت زندگی تجربه‌شده توسط ساکنان یک شهر یا یک منطقه تعریف می‌شود (Timmer et al, 2005: 6). زیست‌پذیری در معنای اصلی و کلی خود به مفهوم دستیابی به قابلیت زندگی است و از طریق سرزندگی محیطی مانند (پایداری اکولوژیکی، حل معضلات اجتماعی، فقر، اختلاف طبقاتی؛ ابعاد اقتصادی مانند بیکاری، اعتیاد؛ ابعاد زیست‌محیطی مانند کاهش آلودگی؛ و ابعاد فرهنگی مانند بی‌سوادی حاصل می‌شود (Rosemary, 2005: 9). به‌طور کلی تعریف زیست‌پذیری و اجتماع زیست‌پذیر شامل مجموعه متنوعی از موضوعات مختلف است که به‌وسیله یک سری اصول راهنما بیان می‌شوند، مانند دسترسی، برابری و مشارکت که مفاهیم مربوط به زیست‌پذیری بر مبنای آن‌ها شکل می‌گیرند. کیفیت زندگی شهروندان به میزان دسترسی آن‌ها به زیرساخت‌ها (حمل‌ونقل، ارتباطات)، آب و بهداشت (غذا، هوای پاک، مسکن مناسب، شغل راضی‌کننده و فضای سبز پارک‌ها) بستگی دارد. زیست‌پذیری یک سکونتگاه همچنین به میزان دسترسی ساکنان آن به مشارکت در فرایند تصمیم‌گیری در جهت تأمین نیازهایشان بستگی دارد (Sasanpour et al, 2015: 4). زیست‌پذیری (شهر زیست‌پذیر) از مفاهیم نوین تبیین‌کننده نظام‌های کنونی شهری است که به دلیل تحول در اندیشه‌ها و آرمان‌های جامعه معاصر، جایگاهی بایسته پیدا کرده است. درواقع، شهر زیست‌پذیر شهری است که در آن ارتباط بین گذشته و آینده وجود دارد؛ زیرا به گذشتگان و آیندگان احترام می‌گذارد؛ با اتلاف منابع طبیعی مبارزه و برای حفظ آن‌ها برای نسل بشر تلاش می‌کند. ابعاد فیزیکی و اجتماعی آن برای رفاه و پیشرفت اجتماع باهم همکاری می‌کنند و فضاهای عمومی در آن، کانون زندگی اجتماعی جامعه است. این شهر همچنین تضمین‌کننده کیفیت مطلوب زندگی در فعالیتهای اجتماعی، اماکن عمومی جذاب، حفظ حریم خصوصی، سلامت اقتصادی، اجتماعی و سرزندگی محیط‌زیستی است (Ghaffarian Bahreman et al, 2016: 1).

زیست‌پذیری این بافت‌های ناکارآمد شهری ارائه نماید. لذا اهداف پژوهش حاضر را می‌توان مشتعل بر موارد زیر دانست.

- بررسی و شناسایی مهم‌ترین مؤلفه‌های کالبدی ارتقای زیست‌پذیری در بافت‌های ناکارآمد شهری دوگنبدان
- استخراج مهم‌ترین پیشران‌های حیاتی بازآفرینی شهری در

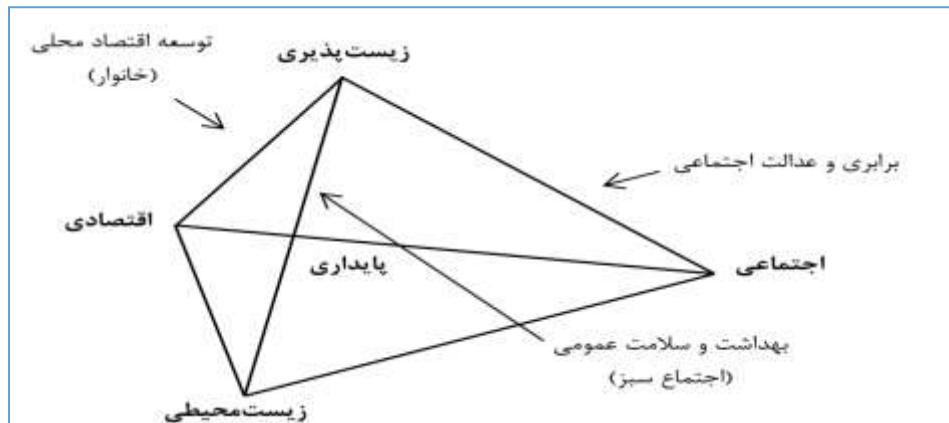
بافت ناکارآمد شهری دوگنبدان

همچنین جهت نیل به اهداف گفته شده سعی شده مهم‌ترین راهبردها جهت بهبود سیستم فضایی و ارتقاء ساختار زیست‌پذیری در افق بلندمدت در بافت ناکارآمد شهری دوگنبدان شناسایی و مشخص گردد مهم‌ترین پیشران‌های حیاتی بازآفرینی شهری در بافت ناکارآمد شهری دوگنبدان مبتنی بر کدام پیشران‌ها خواهد بود؟ برای رسیدن به اهداف مذکور فرضیه‌هایی مطرح شد که مهم‌ترین آنها عبارتند از: الف) مهم‌ترین راهبرد بهبود سیستم فضایی و ارتقاء ساختار زیست‌پذیری در افق بلندمدت در بافت ناکارآمد شهری دوگنبدان مبتنی بر توجه به سند راهبردی بازآفرینی و توانمندسازی بافت ناکارآمد شهری می‌باشد.

ب) حیاتی‌ترین پیشران‌های کلیدی جهت بازآفرینی بافت ناکارآمد شهری دوگنبدان مبتنی بر پیشران‌هایی نظیر ارائه تسهیلات، فقر کالبدی، ریزدانی قطعات، تعلق ساکنین، سرزندگی، مشارکت شهروندان، ایجاد امنیت و افزایش دسترسی شهروندان به خدمات عمومی خواهد بود.

پیشینه و مبانی نظری تحقیق:

به‌طور کلی خاستگاه مفهوم شهر زیست‌پذیر به یونان باستان برمی‌گردد که اشخاصی در پی ارتقای ایدئولوژی و مفهوم انصاف و عدالت بودند (Haiyan et al, 2012: 1). تاریخ مفهوم زیست‌پذیری به دهه‌ی ۱۹۵۰ برمی‌گردد زمانی که مفهوم زیست‌پذیری در جامعه شناسی شهری و روستایی در تجزیه و تحلیل کاهش اجتماعات روستایی کوچک در تقابل با شهرنشینی سریع به کار برده می‌شد (AARP, 2005: 8). طولی نکشید مفهوم زیست‌پذیری به رشته‌های طراحی شهری و برنامه‌ریزی شهری اختصاص یافت و در دهه‌های اخیر اساس مطالعات بازسازی شهری و سیاست‌های کاربری اراضی را در اروپای غربی، استرالیا، کانادا و ایالات متحده تشکیل داده است (Fahey et al, 2013: 10). درواقع زیست‌پذیری بدون یک تعریف مشخص و دقیق مورد توافق همگان است؛ گاهاً هم‌معنی با کیفیت زندگی استفاده شده است و گاهی اوقات نیز به مفهوم رفاه اجتماعی مرتبط شده است (Saitluanga, 2013). زیست‌پذیری یک مفهوم عام برای تنوعی از معانی است یعنی زیست‌پذیری هم به هدف سنجش و هم به دیدگاه اشخاصی وابسته است که سنجش‌ها را ایجاد می‌کنند. بر این اساس اکثر پژوهش‌ها تأیید می‌کنند که زیست‌پذیری به محیط‌زیست از

شکل ۱- ارتباط پایداری و زیست پذیری در بافت‌های فرسوده شهری (منبع: (Isa Lou, 2011: 4-5)

شکل ۲- مدل مفهومی عوامل مؤثر در زیست پذیری شهری از دیدگاه اکولوژی انسانی (Reference: Van et al, 2003: 11)

بازآفرینی پایدار شهری عبارت است از برنامه‌ای جامع، یکپارچه و مجموعه اقدامات تأثیرگذار در حل مسائل شهری که زمینه بهبود پایدار در شرایط کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی منطقه فرسوده را فراهم کند (Robert, 19: 2000). از مهم‌ترین مؤلفه‌های کالبدی- فضایی زیست‌پذیری بافت‌های ناکارآمد شهری می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: کیفیت و قدمت ابنیه (میزان فرسودگی مصالح و بنا)، نفوذپذیری وجود کاربری مخروبه و متروکه، تراکم طبقات، سازگاری ابعاد معابر بافت و تراکم طبقات، میزان فشردگی ابنیه در بافت، مبلمان شهری مناسب، کیفیت مطلوب سیما و منظر شهر در محدوده بافت، وجود عناصر هویت‌بخش و شاخص بصری، وضعیت ایمنی واحدهای مسکونی، کیفیت معابر بافت، ارائه واحدهای مسکونی مقرون به‌صرفه، کیفیت معابر پیاده‌روی، مساحت مناسب و کافی مسکن، کیفیت تأمین نیازهای روزانه از مراکز خرید، رونق و سرزندگی حاصل از تمرکز فعالیت‌های شهری در محدوده مرکزی.

فرسودگی را به دو دسته کلی کامل و نسبی تقسیم می‌کند. فرسودگی کامل، فرسودگی است که فرسودگی در هر دو عنصر فضای شهر یعنی کالبد و فعالیت آن رخنه کرده باشد و به دنبال آن باعث فرسودگی کامل فضا شود (Samadian, 2017: 43). بافت فرسوده به بلوک‌هایی اطلاق می‌شود که هر سه شرط ذیل را دارا باشند (Ministry of Roads and Urban Development, 2017):

۱. ناپایداری: ۵۰٪ از بناهای موجود در بلوک ناپایدار بوده و از استحکام لازم برخوردار نباشند.
 ۲. نفوذناپذیری: حداقل ۵۰٪ معابر بلوک دارای عرض کمتر از ۶ متر باشد.
 ۳. ریزدانگی: حداقل ۵۰٪ عرصه ساختمان‌ها در آن بلوک شهری مساحتی کمتر از ۲۰۰ مترمربع داشته باشند.
- ابعاد فرسودگی شهری به چهار بعد اقتصادی، کالبدی، زیست‌محیطی و بعد اجتماعی و فرهنگی تقسیم می‌شود (Khorani Karimi and Shohani, 2015: 83).

اول باید زمینه بهبود تعلق خاطر در شهروندان ایجاد و در مرحله بعدی با بهبود زمینه‌های ارائه تسهیلات دولتی، زمینه را برای گروه‌های مختلف به‌منظور فعالیت هرچه بیشتر فراهم کرد.

رضوانی و هم‌کاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی تحت عنوان "بازآفرینی بافت‌های فرسوده با رویکرد برنامه‌ریزی سناریو مینا مطالعه موردی: بافت فرسوده شهر مرزی ارومیه" به این نتیجه رسیده‌اند که، بر اساس نتایج حاصل از تحلیل‌های نرم‌افزار میک مک از مجموع ۴۶ عامل اولیه، ۱۵ عامل به‌عنوان پیش‌ران‌های کلیدی تأثیرگذار به‌دست‌آمده‌اند. همچنین بر اساس تحلیل‌های کمی نرم‌افزار سناریو ویزارد، ۵ سناریو قوی ۲۱ سناریو باورکردنی و ۹۲۰ سناریو ضعیف به‌دست‌آمده است. از این سه دسته سناریو نیز با انجام روایی سناریوها، سناریو باورکردنی محتمل‌ترین سناریو برای بافت فرسوده شهر ارومیه معرفی شده است.

مواد و روش تحقیق:

این پژوهش با توجه به اهداف در نظر گرفته‌شده، پژوهشی کاربردی- توسعه‌ای است. پژوهش حاضر از نظر گردآوری اطلاعات، تحقیق توصیفی از شاخه پیمایشی است. برای جمع‌آوری ادبیات تحقیق به مقالات، گزارش‌ها و کتاب‌های مختلف مراجعه شده است تا با استفاده از این منابع، توصیفی از موضوع تحقیق حاضر ارائه گردد. همچنین از آنجاکه در این پژوهش از روش تحلیل ساختاری، تحلیل تأثیر متقابل و تحلیل روند استفاده شده است، از نظر روش‌های آینده‌نگاری، در دسته روش‌های کمی- کیفی (نیمه کمی) و اکتشافی قرار می‌گیرد. نمونه آماری پژوهش، محلات پنج‌گانه بافت فرسوده شهر دوگنبدان و روش نمونه، نمونه‌برداری هدفمند است. روش گردآوری داده‌ها و اطلاعات مبتنی بر روش اسنادی- کتابخانه‌ای و میدانی - شبه ریاضی و همچنین جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات، از مدل تحلیل اثرات متقاطع بر پایه نرم‌افزار Micmac و تحلیل آثار متقاطع متوازن بر پایه CIB در نرم‌افزار SanarioWizard استفاده گردیده است.

شهر دوگنبدان مرکز شهرستان گچساران است که در استان کهگیلویه و بویراحمد قرار گرفته است. بافت فرسوده در هسته مرکزی شهر دوگنبدان و مساحتی بالغ بر ۱۶۴ هکتار و ۹ درصد از کل مساحت شهر دوگنبدان را شامل می‌شود. محله‌های سادات، شهید کیامرثی، لبنان، رادک، بخش مرکزی شهر شامل خیابان‌های شهید بلادیان و شهید بشارت، مدرس (شرقی، غربی و مرکزی) در این محدوده واقع گردیده است. این محدوده جمعیتی بالغ بر ۲۲۰۰۰ هزار نفر و ۲۲ درصد از جمعیت شهری، ۴۵۰۰ واحد مسکونی را در خود جای داده است که از این تعداد ۹۰ درصد ساختمان‌ها قدمتی بالای ۴۰ سال دارند. این بافت علاوه بر تعاریف معمول معرف بافت فرسوده (عدم استحکام،

اگرچه تاکنون پژوهش مستقلی در باب تبیین مؤلفه‌های کالبدی ارتقای زیست‌پذیری در بافت‌های ناکارآمد شهری دوگنبدان انجام نگرفته، ولی برخی پژوهش‌هایی صورت گرفته که در زیر به برخی از آن‌ها اشاره می‌گردد:

نیوتن (۲۰۱۲): در پژوهشی با عنوان "زیست‌پذیری و پایداری چالش‌های تکنیکی- اجتماعی شهرهای قرن بیستم در کشور استرالیا" به این نتیجه رسیده است که بسیاری از زیرساخت‌های اصلی شهر که باعث زیست‌پذیری شهرهای استرالیا شده است، از منابع ناپایدار تأمین می‌شود و به عبارتی، پایدار نیست. ایسون و هم‌کاران (۲۰۱۷): در پژوهشی با عنوان "حفاظت مراکز تاریخی و بافت‌های فرسوده و زیست‌پذیری شهرها"، علاوه بر اینکه ده شهر زیست‌پذیر جهان را در سال ۲۰۱۰ معرفی کردند، شاخص‌های شهر زیست‌پذیر را در چهار مقوله مراکز شهری، واحدهای هم‌سایگی، مسکن مناسب و گردشگری طبقه‌بندی کردند و تأکید کردند که برنامه‌هایی مانند موسیقی و مناظر سرگرمی و تفریحی در مراکز شهری، مهم‌ترین مزیت‌ها را به همراه دارد. در این پژوهش ذکر شده است که باید مکان‌های تاریخی و قدیمی شهر، جذاب‌تر و قابل‌دسترس‌تر برای همه اقشار و در جهت علاقه افراد برنامه‌ریزی شوند و تورهای مشخص پیاده‌روی در این مراکز توسعه پیدا کند. همچنین تخصیص اعتبار به‌منظور حفاظت و زیست‌پذیری مراکز تاریخی و قدیمی شهر، در این برنامه‌ریزی نقش حیاتی دارد.

لوپز کانتروسا و هم‌کاران (۲۰۲۱)، در پژوهشی تحت عنوان "تأثیرات برنامه‌های بازآفرینی شهری بر عوامل اجتماعی مرتب با سلامت شهری در شیلی" باهدف ارزیابی تأثیرات این برنامه بر محیط فیزیکی، اجتماعی و ایمنی محلات مداخله شده بین ۲۰۱۱ و ۲۰۱۸ انجام داده‌اند. و به این نتیجه رسیده‌اند که پروژه‌های بازآفرینی در محله‌هایی با محرومیت بیشتر در سراسر شیلی اجرا می‌شود، که می‌تواند سلامت و کیفیت زندگی را به ویژه در محلات محروم از نظر اقتصادی و اجتماعی بهبود بخشد.

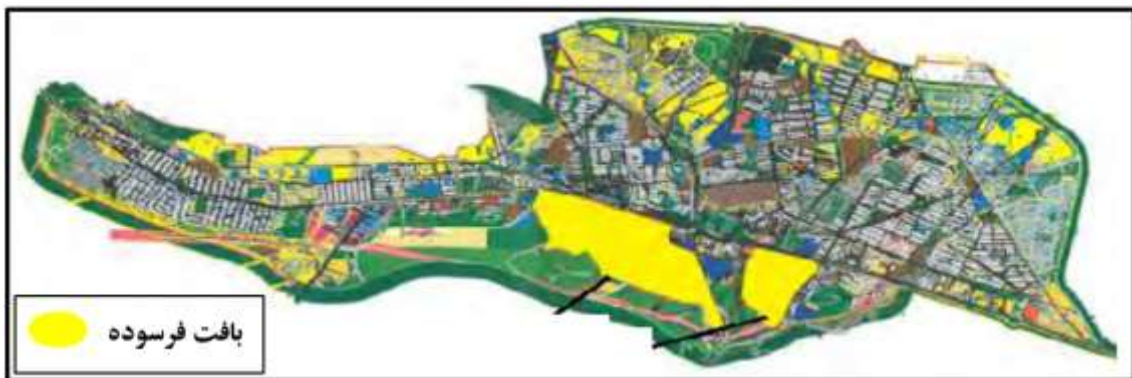
احد نژاد و هم‌کاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی تحت عنوان "تحلیل زیست‌پذیری بافت‌های فرسوده شهری در شهر زنجان" به این نتیجه رسیده‌اند که، بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهر زنجان دارای ۶۴ سناریو با درجات احتمال تحقق مختلف بوده است. در این میان ۳۰ سناریو با ضریب احتمال ۰ وجود داشته و در مقابل ۲۰ سناریو با ضریب احتمال قوی شناسایی شده است و سناریوهای ۶۴ و ۵۰ محتمل‌ترین سناریوها بوده‌اند که بر ایستادگی و وضعیت درآمد- اشتغال و روند تسهیلات دولتی، افزایش میزان آلودگی، افزایش عمر ابنیه و کاهش کیفیت آن‌ها دلالت دارد که با توجه به نتایج تحلیل‌های صورت گرفته، در مرحله

همچنین حجم بالای معضلات اجتماعی نظیر اعتیاد و بحران‌های خانوادگی در این محدوده مشهود است، لذا از بین رفتن مرغوبیت محدوده از یک‌طرف موجب تنزل رتبه اجتماعی ساکنین در نگاه شهروندان و از طرف دیگر سبب افزایش میزان مهاجرت افراد اصیل و بومی با توان اقتصادی مطلوب و جایگزین شدن آنان با افراد با توان اقتصاد پایین‌تر و آسیب‌پذیری بیشتر شده است.

عدم دسترسی، نفوذناپذیری، فرم نامنظم پلاک‌های موجود و ریزدانی آن‌ها، دارای ویژگی‌هایی نظیر شیب تند و بستر سنگی در محلات (لبنان، کیامرثی) و قسمتی از محله رادک می‌باشد و در مجموع یکی از نادرترین بافت‌های فرسوده کشور محسوب می‌گردد. نکته قابل تأمل در این حوزه، شرایط و ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی محدوده است. اسکان خانوارهای بی‌بضاعت و کمتر برخوردار از لحاظ اقتصادی و

شکل ۳. نمایی از بافت فرسوده شهر دوگنبدان، ۱۳۹۹

شکل ۴- نقشه بافت فرسوده شهر دوگنبدان (منبع: شهرداری دوگنبدان، ۱۳۹۹)

بحث و ارائه یافته‌ها:

شناسایی پیشران‌های مؤثر و محتمل بر ارتقای

زیست پذیری در بافت فرسوده شهر دوگنبدان

استفاده از روش تحلیل ساختاری / تأثیر متقابل (برگذر) که یکی از روش‌های نیمه-کمی (کمی / کیفی) آینده‌پژوهی است، ماتریس

تحلیل تأثیر متقابل عوامل با تشکیل پانلی متشکل از ۲۵ نفر از خبرگان تکمیل شد. بعد از بررسی و تحلیل شاخص‌های مؤثر بر ارتقای زیست پذیری در بافت فرسوده شهر دوگنبدان، ۵۰ شاخص جهت بررسی و تجزیه و تحلیل نهایی انتخاب و شناسایی شد (جدول ۱).

جدول ۱- معیارهای استخراج شده مؤثر بر ارتقای زیست پذیری در بافت فرسوده شهر دوگنبدان

دسترسی به خدمات عمومی - حذف بافت ناپایدار - حذف ریزدانی بافت - اصلاح نفوذناپذیری بافت - دسترسی - ایجاد خوانایی - حس دعوت‌کنندگی - رعایت تناسبات بصری - تراکم ساختمانی - عمر بنا - کیفیت بنا - نوع سازه - حفظ عناصر تاریخی بافت - حفظ ارزش‌های فرهنگی - عدالت فضایی - هماهنگی و انسجام - توسعه اقتصادی - توسعه کارکردی - توجه به مردم و مشارکت آن‌ها - توجه به احیای تاریخ و فرهنگ - توجه به فضاهای باز - استفاده از اراضی بایر - اطلاع‌رسانی راجع به فعالیت‌ها - سرمایه‌گذاری بخش خصوصی - سرمایه‌گذاری بخش دولتی - تسهیلات - کاهش تفاوت‌های ناشی از ملاک‌های قومی - کاهش تفاوت‌های ناشی از جنسی - توجه به سیستم فاضلاب و دفع آب‌های سطحی - نظارت - افزایش آگاهی - تنوع‌بخشی - تأسیسات شهری (آب، برق و گاز و...) - نشیمنگاه - نظارت بر قیمت اراضی - پارکینگ - استفاده مطلوب از کاربری اراضی - هویت - تعلق مکانی و تعلق خاطر - امنیت - بلایای طبیعی (حریم زلزله و...) - بحران‌های انسانی (آتش‌سوزی و...) - ایجاد اسکان موقت - مسیرهای اضطراری - معلولان - شیب - اختلاط کاربری - مسکن شایسته - ICT - آلودگی - پارکینگ
--

منبع: مصاحبه با خبرگان و کارشناسان، ۱۴۰۰

تحلیل اثر متقابل بین عوامل کلیدی، با تشکیل پانلی تکمیل شده، سپس داده‌های این ماتریس وارد نرم‌افزار میک‌مک شده است ابعاد ماتریس اولیه پیشران‌ها، 50×50 می‌باشد که شاخص پرشدگی به دست آمده برای پیشران‌ها، با سه بار چرخش داده‌ای عدد ۷۵ درصد می‌باشد که این امر مؤید تأثیرگذاری زیاد پیشران‌ها بر یکدیگر می‌باشد.

ابعاد ماتریس 50×50 بود؛ به این ترتیب که خبرگان قضاوت خود را در مورد تأثیر هر یک از عوامل مندرج در سطر، بر تمامی عوامل که در ستون درج شده بودند، در قالب اعداد ۰ تا ۳ بیان کرده‌اند، به این ترتیب که $0 =$ بدون تأثیر، $1 =$ تأثیر کم، $2 =$ تأثیر متوسط و $3 =$ تأثیر زیاد بود. اجماع نظرات در خانه‌های مربوطه قرار داده شده است. مجموع اعداد هر سطر، بیانگر جمع فعال و مجموع داده‌های هر ستون بیانگر جمع غیرفعال است. ماتریس

جدول ۲- ماتریس MDI

جمع	درجه پرشدگی	توانمند ساز	تقویت کننده	تأثیرگذار	بدون تأثیر	تکرار	ابعاد ماتریس
۱۸۶۴	۷۷/۳۰	۸۷۶	۵۳۰	۴۵۳	۶۳۸	۳	50×50

منبع: یافته‌های پژوهش، (۱۴۰۰)

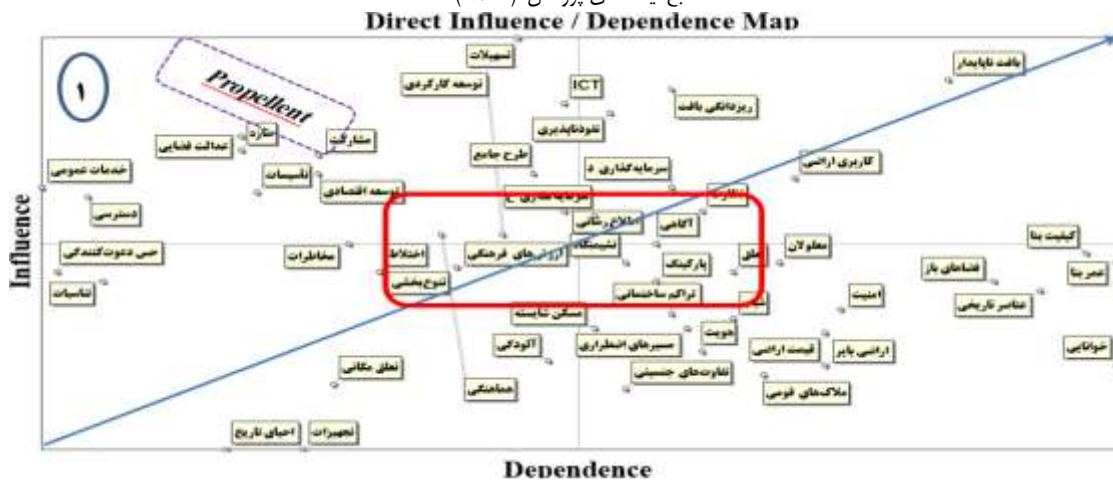
معروف هستند، شامل ۱۱ پیشران می‌باشند که مشتمل بر جدول شماره ۳ هستند. همچنین مهم‌ترین پیشران در بین پیشران‌های حیاتی تدوین طرح جامع بافت فرسوده شهر گچساران است که با وزن عددی ۶۵، بیشترین وزن را به خود اختصاص داده است.

بر اساس نتایج حاصل از مدل تحلیل اثرات متقاطع و بررسی و تجزیه و تحلیل شاخص‌های شناسایی شده توسط خبرگان و کارشناسان بافت فرسوده، شاخص‌ها در ۵ ناحیه از مدل اثرات متقاطع پراکنده شده‌اند. در همین راستا مهم‌ترین و حیاتی‌ترین شاخص‌ها که به ناحیه پیشرانی یا شاخص‌های کلیدی ناحیه ۱

جدول ۳- پیشران‌های حیاتی مؤثر بر ارتقای زیست پذیری در بافت فرسوده شهر دوگنبدان

طبقه بندی	شاخص‌ها	MDI	
		تأثیر پذیری (مستقیم)	تأثیر گذاری (مستقیم)
شگفت‌انگیز	خدمات عمومی	۴۷	۹۶
	مسیرهای دسترسی	۶۰	۱۰۰
	نوع سازه	۶۵	۱۰۱
	عدالت فضایی	۷۰	۹۹
	توسعه اقتصادی	۷۱	۹۹
	توجه به مردم و مشارکت آن‌ها	۷۵	۹۵
	تسهیلات	۷۹	۸۹
	تأسیسات شهری (آب، برق و گاز و...)	۷۷	۱۲۹
	مخاطرات	۷۹	۱۰۲
	ICT	۸۱	۱۰۰
	طرح جامع بازآفرینی	۴۵	۱۱۰

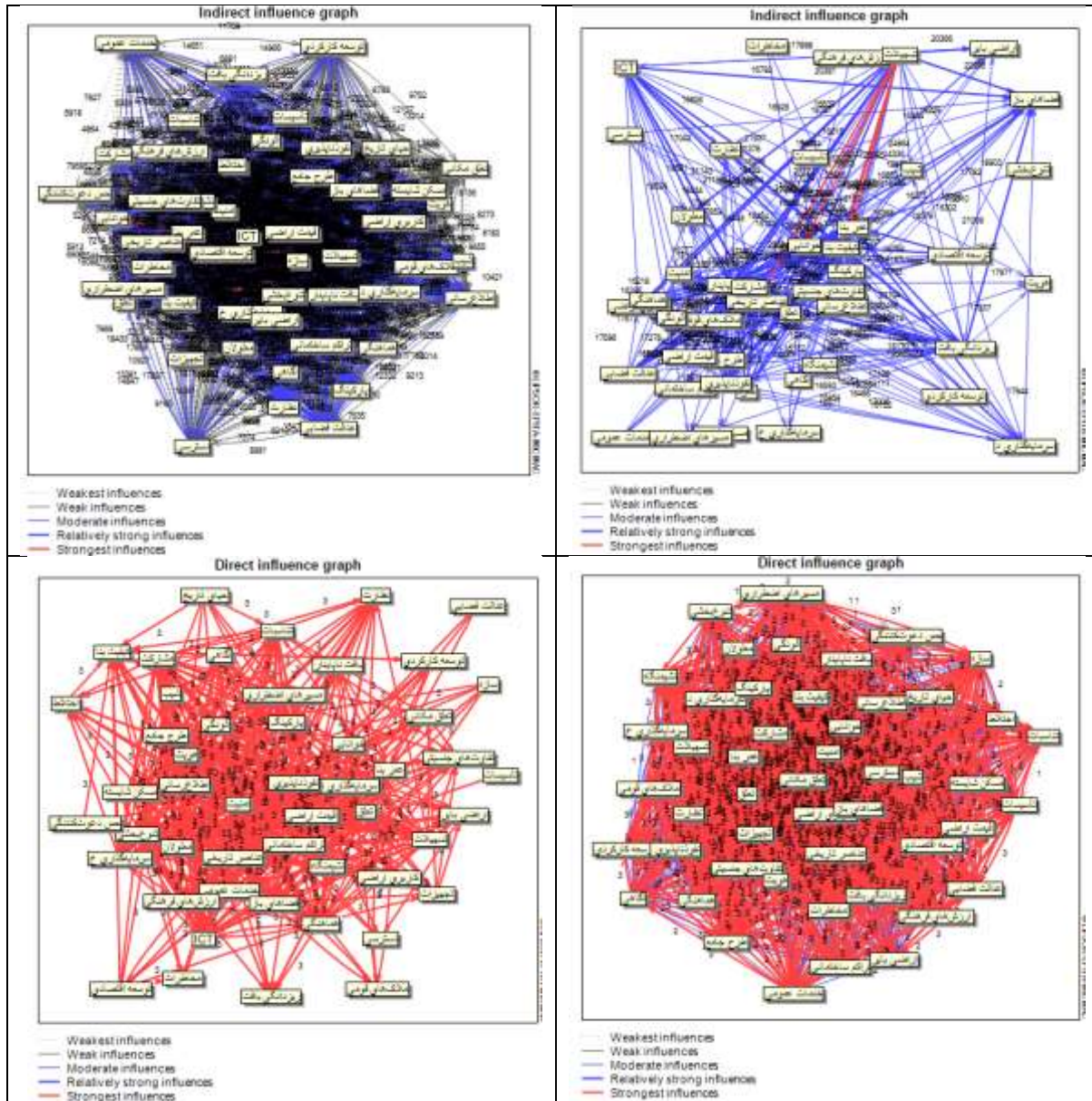
منبع: یافته‌های پژوهش، (۱۴۰۰)

شکل ۵- ساختار فضایی شاخص‌ها و پیشران‌های مؤثر بر ارتقای زیست پذیری در بافت فرسوده شهر دوگنبدان

پیشران‌های از جمله خدمات عمومی و پیاده‌سازی تأسیسات و تجهیزات شهری مهم‌ترین پیشران‌های خالص جهت ارتقای زیست پذیری مؤلفه‌های کالبدی در بافت فرسوده شهر دوگنبدان هستند.

بررسی نتایج پژوهش نشان می‌داد که جهت ارتقای زیست پذیری مؤلفه‌های کالبدی در بافت فرسوده شهر دوگنبدان نشان می‌دهد که در پوشش ۱۰۰ درصد، پیشران‌های مانند تدوین طرح جامعه بافت فرسوده شهر دوگنبدان و تسهیلات و در پوشش ۱۰ درصد

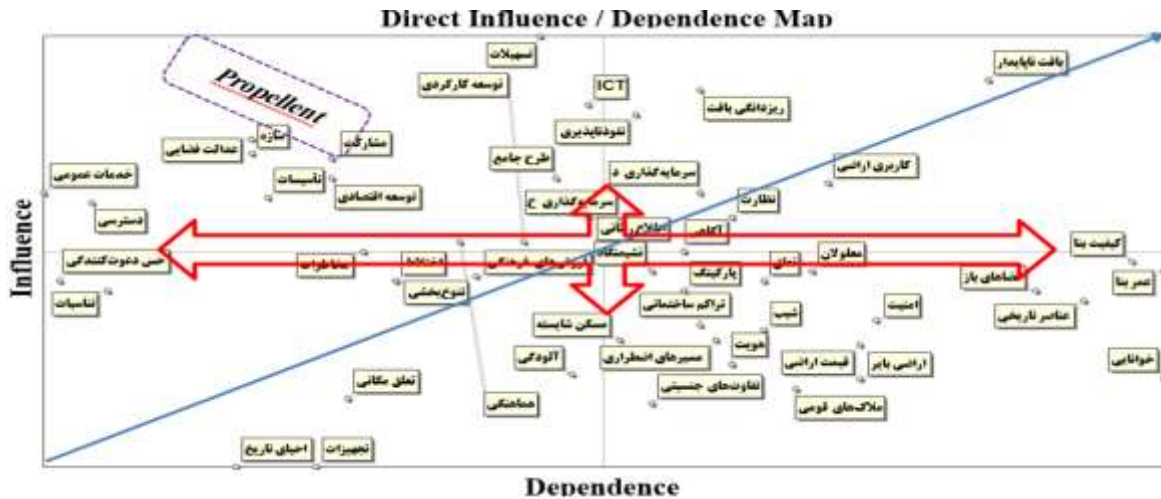
شکل ۶- نقشه توزیع و پراکندگی پیشران‌ها جهت ارتقای زیست پذیری مؤلفه‌های کالبدی در بافت فرسوده شهر دوگنبدان در پوشش‌های مختلف ۱۰۰ و ۱۰ درصد (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰)

صورت حرف L و در سیستم‌های ناپایدار، عوامل حول قطر مرکزی صفحه پراکندگی قرار دارند و در بیشتر مواقع، حالت بینابینی از تأثیرگذاری و تأثیرپذیری را نشان می‌دهند که ارزیابی و شناسایی عوامل اصلی را دشوار می‌نماید. از این رو آنچه از این شکل می‌توان دریافت، وضعیت ناپایدار سیستم است. همان‌گونه

هدف نهایی تحلیل ساختاری در بافت فرسوده شهر دوگنبدان، شناخت ویژگی‌ها، ساختار، متغیرهای کلیدی و مهم‌ترین عناصر مؤثر بر سیستم فضایی بافت فرسوده شهر دوگنبدان است. نحوه توزیع و پراکنش متغیرها در صفحه پراکندگی تحلیل اثرات متقاطع، حاکی از میزان پایداری و یا ناپایداری سیستم مورد مطالعه است. به طوری که در سیستم پایدار پراکنش متغیرها به

تأثیرگذار نیاز به بررسی دوباره خواهد داشت؛ از این رو بررسی بافت فرسوده شهر دوگنبدان نشان می‌دهد که از آنجایی که ساختار شهر دوگنبدان به‌ویژه بافت فرسوده شهر دوگنبدان یک سیستم پویایی هست، نیاز به بازنگری و بازطراحی خواهد بود.

که در شکل (۷) مشاهده می‌شود، بیشتر متغیرها در اطراف محور اصلی صفحه پراکنده‌اند. لذا شاخص‌ها و پیشران‌های مؤثر جهت ارتقای زیست پذیری مؤلفه‌های کالبدی در بافت فرسوده شهر دوگنبدان نشان می‌دهد که در بازده بلندمدت (۵ الی ۱۰ ساله) پراکندگی کلان‌روندهای

شکل ۷- نحوه پراکنش پیشران‌ها در نقشه توزیع و پراکندگی پیشران‌هایی مؤثر بر ارتقای زیست پذیری مؤلفه‌های کالبدی در بافت فرسوده شهر دوگنبدان

منبع برتری بازمی‌گردد و ضروری است. نظر به این که هرکدام از موضوعات راهبردی، بستر خاصی داشته و مسیر خاصی را برای تدوین سناریو در بافت فرسوده شهر دوگنبدان فراهم می‌کند، ارائه الگوی نوین، ضروری به نظر می‌رسد. از این رو در این قسمت به طراحی و وزن دهی حالت‌های هر یک از پیشران‌ها برای تدوین چشم‌انداز ارتقای زیست پذیری مؤلفه‌های کالبدی در بافت فرسوده شهر دوگنبدان پرداخته می‌شود.

تدوین چشم‌انداز بلندمدت جهت ارتقای زیست پذیری مؤلفه‌های کالبدی در بافت فرسوده شهر دوگنبدان

سناریو، نگاهی همراه با سازگاری منطقی به آینده از چشم‌اندازی ویژه و ابزاری گسترده در حوزه روش‌شناسی، برای پرداختن به عدم قطعیت‌های آینده است. بررسی سهم اصلی سناریوها در موفقیت آینده ما، به توانمندسازی ما در تبدیل عدم قطعیت به

جدول ۴- طراحی و وزن دهی حالت‌های هر یک از پیشران‌ها برای تدوین چشم‌انداز بافت فرسوده شهر دوگنبدان

عامل	عدم قطعیت	حالت	شرح حالت
A	خدمات عمومی	A1	بررسی سرانه‌های موردنیاز هر یک از خدمات عمومی در بافت مبتنی بر عدالت فضایی و مکانی ۰/۲۴
		A2	طراحی و بازطراحی خدمات عمومی در بافت ۰/۳۵
		A3	شناسایی مهم‌ترین سازه‌های مطلوب کاربری‌ها در بافت فرسوده ۰/۴۰
B	نوع سازه	B1	شناسایی سازه‌های ناپایدار بافت فرسوده ۰/۳۰
		B2	استفاده از سازه‌های مطلوب جهت به‌کارگیری در کاربری‌ها ۰/۳۰
		B3	شناسایی سازه‌های ناپایدار بافت فرسوده ۰/۳۰
C	مسیرهای دسترسی	C1	طراحی مسیرهای دسترسی جدید (پیاده محور و حمل‌ونقل محور) در بافت ۰/۲۰
		C2	اصلاح، تعریض و بهسازی مسیرهای نفوذناپذیر موجود در بافت ۰/۴۱
		C3	طراحی مسیرهای دسترسی اضطراری در بافت ۰/۳۹

منبع: یافته‌های پژوهش، (۱۴۰۰)

ادامه جدول ۴- طراحی و وزن دهی حالت‌های هر یک از پیشران‌ها برای تدوین چشم‌انداز بافت فرسوده شهر دوگنبدان

D	عدالت فضایی	D1	شناسایی خدمات، امکانات و تجهیزات موردنیاز در بافت ۰/۳۱						
		D2	بررسی سرانه‌های موردنیاز در هر محله از بافت ۰/۳۳						
		D3	رعایت پراکنش فضایی خدمات و امکانات مبتنی بر عدالت فضایی و مکانی در بافت ۰/۳۶						
E	توسعه اقتصادی	شناسایی پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های اقتصادی و اشتغال‌زایی در محدوده بافت ۰/۳۰	ارائه تسهیلات به کارآفرینان ۰/۴۰	نظارت بر اجرایی کردن نهایی برنامه‌های اقتصادی ۰/۳۰	۳				
						F1	شناسایی مخاطرات انسانی در محدوده بافت ۰/۲۵		
						F2	شناسایی مخاطرات طبیعی در محدوده بافت ۰/۲۷		
F	مخاطرات	F3	جلوگیری از ساخت‌وساز در حریم و محدوده مخاطرات طبیعی و انسانی ۰/۴۸						
		G	مشارکت آن‌ها و توجه به مردم	آگاهی‌سازی شهروندان جهت هدف از استفاده از ظرفیت و پتانسیل شهروندان به‌ویژه مداخله در بافت ۰/۴۰		۳			
				ریش‌سفیدان و بزرگان جهت مداخله در بافت ۰/۶۰					
H	تسهیلات	H1	بررسی و ارائه نوع تسهیلات به شهروندان و صاحبان کسبه و کار در بافت ۰/۳۰						
		H2	ارائه تسهیلات کم‌بهره ۰/۳۰						
		H3	ارائه تسهیلات بلاعوض ۰/۴۰						
I	تأسیسات شهری	شناسایی تأسیسات شهری موردنیاز در بافت ۰/۲۸	شناسایی پهنه‌های مطلوب محل عبور تأسیسات در بافت ۰/۴۱	تطبیق واقعیات مکانی با نقشه‌های طراحی شده جهت عبور ۰/۳۱	۳				
						L1	بررسی وضعیت اینترنت و خدمات ICT در محدوده بافت ۰/۲۵		
						L2	به‌کارگیری زیرساخت‌ها و خدمات اینترنتی در محدوده بافت ۰/۴۵		
L	ICT	L3	اجرای خدمات شهروند و دولت الکترونیک در محدوده بافت ۰/۳۰						
		N	طرح جامع	بررسی ویژگی‌های اکولوژیکی محدوده بافت ۰/۳۳	شناسایی راهبردها و اقدامات موردنیاز در بافت ۰/۳۷	۳			
							N3	تدوین برنامه زمانی و مالی موجود در بافت ۰/۳۰	

منبع: یافته‌های پژوهش، (۱۴۰۰)

جدول ۵- ضرایب، تعداد و درصد هر یک از وضعیت‌ها به تفکیک سناریوی مطلوب بر اساس طیف ۳ گانه

S	تعداد وضعیت‌ها به تفکیک			ضرایب وضعیت‌ها			وضعیت مطلوب			وضعیت بحرانی		
	مطلوب	ایستنا	تاریک	۳	۱	۰	میزان مطلوب	میزان ایستنا	درصد مطلوب	میزان بحرانی	میزان تاریک	درصد بحرانی
S1	۹	۱	۰	۲۸	۱	۰	۲۸	۲۸	۹۰	۰	۳۰	۰

منبع: یافته‌های پژوهش، (۱۴۰۰)

بر اساس نتایج پژوهش و با توجه به مباحث مطرح‌شده و بر اساس شهر دوگنبدان و بر اساس نتایج تحلیل متوازن اثرات متقابل پیشران‌ها و آینده‌های بدیل بر سایر پیشران‌ها در نرم‌افزار وضعیت‌های احتمالی آینده پیش روی بازآفرینی بافت فرسوده

در مولفه‌ی کالبدی بر راهبرد توسعه شهر از درون استفاد مجدد و تطبیق یافته از ساختار کالبدی موجود، توانمندسازی و مقاوم سازی ساختارهای قدیمی کالبدی، باز یافت اراضی موجود درون شهرها و ارتقاء هویت شهری فصل مشترک در کشورهای مورد بررسی است.

در مولفه‌ی زیست محیطی اشتراک در زمینه‌های حفاظت از عرصه‌های طبیعی و استفاده موثر از عوامل طبیعی در طراحی، استفاده مجدد از فضاهای شهری و تهور در تغییر دادن ترکیب کالبدی در عین حفاظت از میراث، تداوم اقدامات توسعه‌ای و ساخت جوامع سالم پایدار، در کشورهای مورد بررسی وجود دارد. علیرغم تفاوت در قوانین، برنامه‌ها و مدل‌های مواجهه با پدیده فرسودگی و ارتقای زیست‌پذیری در اکثر کشورها تاکید بر موضوعاتی همچون ارتقای مولفه‌های کالبدی، محیطی، توسعه اقتصادی و شمول اجتماعی است، بر اساس تحلیل انجام شده توجه کشورها به مقوله‌های پیش گفته معلوم و مشخص می‌گردد، بنابراین در ایران و شهر دوگنبدان نیز همانند دیگر کشورها، اصول و اهداف بازآفرینی شهری با تاکید بر محیط فرهنگی، اجتماعی، کالبدی، اقتصادی و زیست محیطی خاص خود نیز باید از اصول جهانی تبعیت کند. برخی دیگر از پیشنهادات مرتبط با بافت فرسوده دوگنبدان عبارتند از:

- برنامه‌ریزی و توزیع خدمات و امکانات شهری در بافت فرسوده شهر دوگنبدان
- ارائه تسهیلات به‌بخش خصوصی، کارآفرینان و نظارت بر اجرای کردن نهایی برنامه‌های اقتصادی
- اصلاح، تعریض و بهسازی مسیرهای نفوذناپذیر موجود در بافت و طراحی مسیرهای اضطراری
- احداث میدین میوه و تره‌بار، پمپ‌بنزین و گاز، تأسیسات آب، برق، گاز، تلفن، فاضلاب، آتش‌نشانی و ایستگاه‌های آتش‌نشانی با رعایت حرایم ایمنی و حفاظتی همراه با پراکنش متعادل فضایی
- شناسایی مهم‌ترین سازه‌های مطلوب کاربری‌ها و شناسایی سازه‌های ناپایدار بافت فرسوده
- شناسایی مخاطرات انسانی و طبیعی در محدوده بافت، جلوگیری از ساخت‌وساز در حریم و محدوده مخاطرات طبیعی و انسانی
- استفاده از نظرات شهروندان در بازآفرینی بافت فرسوده، به‌کارگیری زیرساخت‌ها و خدمات اینترنتی در محدوده بافت و استفاده از تسهیلات کم‌بهره و بلاعوض به منظور ارتقا کیفیت زندگی مردم.

مورفول، ۴۰ سناریو حاصل شده است که در این میان ۳۱ سناریو ضعیف، ۷ سناریو ناسازگار و ۲ سناریو با سازگاری قوی مشخص شده است. در این بین، بر اساس معیارهای ارزیابی سناریوها (معقولیت و باورپذیری، تمایز، سازگاری و محتوای سودمند)، ۳ سناریو با سازگاری قوی امکان وقوع بیشتری داشته است.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها:

بعد از بررسی و تحلیل شاخص‌های مؤثر بر ارتقای زیست‌پذیری در بافت فرسوده شهر دوگنبدان، ۵۰ شاخص جهت بررسی و تجزیه و تحلیل نهایی انتخاب و شناسایی شدند که تأثیرگذارترین و مهم‌ترین پیشران‌ها جهت شکوفایی و بازآفرین یافت فرسوده شهر دوگنبدان در بین دیگر شاخص‌ها عبارت‌اند از: خدمات عمومی، مسیرهای دسترسی، نوع سازه، عدالت فضایی، توسعه اقتصادی، توجه به مردم و مشارکت آن‌ها، تسهیلات، تأسیسات شهری (آب، برق و گاز و...)، مخاطرات، ICT و طرح جامع بازآفرینی. در همین راستا مهم‌ترین پیشران در بین پیشران‌های حیاتی، تدوین طرح جامع بافت فرسوده شهر گچساران است که با وزن عددی ۶۵ بیشترین وزن را به خود اختصاص داده است. همچنین نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که مطلوب‌ترین و بهینه‌ترین وضعیت از سناریوها در بین سناریوهای سازگار، تدوین طرح جامع بافت فرسوده دوگنبدان خواهد بود که شامل بررسی ویژگی‌های اکولوژیکی محدوده بافت، شناسایی راهبردها و اقدامات مورد نیاز در بافت و در نهایت تدوین برنامه زمانی و مالی موجود در بافت می‌باشد.

همچنین بر اساس بررسی تجارب کشورهای بکارگیرنده مؤلفه‌های ارتقای زیست‌پذیری در رویکرد بازآفرینی، مشخص گردید در مولفه‌ی اقتصادی در ایران، ترکیه، چین مشابه هم راهبرد سرمایه‌گذاری فعال بروی هسته‌های متروک شهری را مورد توجه قرار داده‌اند و در آمریکا به عنوان یک راهبرد سیاسی مد نظر می‌باشد. در انگلیس تاکید بر طراحی در دو مقیاس جهانی و محلی است و در فرانسه توسعه اقتصادی متوازن با توسعه‌های اجتماعی و حفاظت از میراث تاریخی و شهری مد نظر است بر این اساس مشخص می‌گردد که در این کشورها توجه به بعد اقتصادی بازآفرینی شهری مورد تاکید است و از این جهت دارای وجه اشتراک می‌باشند.

در مولفه‌ی اجتماعی در کشورهای مورد بررسی بر تلفیق راهبردهای اقتصادی و اجتماعی و با تاکید بر نقش مردم در فرآیند بازآفرینی شهری جامع پایدار پرداخته شده است و بصورت خاص در کشورهای انگلیس و فرانسه ترویج حیات مدنی در مناطق هدف بازآفرینی شهری مورد نظر قرار گرفته است.

جدول ۶- سناریوی مطلوب بازآفرینی و زیست پذیری بافت فرسوده دوگنبدان

ICT	مشارکت	تأسیسات	عدالت فضایی	سازه	خدمات عمومی	پیشران
به کارگیری زیرساخت‌ها و خدمات اینترنتی	استفاده از ظرفیت و پتانسیل شهروندان و به‌ویژه ریش سفیدان و بزرگان جهت مداخله	شناسایی پهنه‌های مطلوب محل عبور تأسیسات	رعایت پراکنش فضایی خدمات و امکانات مبتنی بر عدالت فضایی و مکانی	شناسایی مهم‌ترین سازه‌های مطلوب کاربری‌ها	طراحی و بازطراحی خدمات عمومی در بافت	سناریوی مطلوب
ایدئال	ایدئال	ایدئال	ایدئال	ایدئال	ایدئال	سناریوی مطلوب
	تسهیلات	طرح جامع	مخاطرات	توسعه اقتصادی	دسترسی	
		شناسایی راهبردها و اقدامات موردنیاز در بافت	جلوگیری از ساخت‌وساز در حریم و محدوده مخاطرات طبیعی و انسانی	ارائه تسهیلات به کارآفرینان	اصلاح، تعریض و بهسازی مسیرهای نفوذناپذیر موجود	
	خوش‌بینانه	ایدئال	ایدئال	ایدئال	ایدئال	

منبع: یافته‌های پژوهش، (۱۴۰۰)

ملاحظات اخلاقی:

حامی مالی: هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تأمین شد.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

تعارض منافع: بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References:

- Atai, Iman. (1394). "Evaluation of the Impact of Renovation Projects in Urban Dilapidated Texture on the Liability of Urban Neighborhoods (Case Study: Moghaddam Neighborhood of Tehran)", Master Thesis in Urban Engineering, Faculty of Art and Architecture, Tehran University of Arts.
- AARP, (2005): livably communities: An Evaluation Guid, public policy instituty, Washington. American institute of architects (AIA), (2005) what makes a community livable.
- Allison, E. W. and L. Peters, (2011): Historic Preservation and the Livable City, Markets. Savannah. (In Persian).
- Fahy, F. (2007): Galway 21: Implementing the Principles And Practices sustainable Development in Galway city council. 1st End, Environmental Protection Agency.USA.
- Ghaffarian Bahreman, Mohammad., Prizadi, Taher., Shamaei, Ali., Khatibzadeh, Mohammad Reza and Shahsavari, Amin (2015). "Spatial analysis of livability of studied urban areas: District 18 of Tehran", Environmental Research. 7(14).
- Ghanbari, Mohammad., Shokouhi, Mohammad Ajza., Rahnama, Mohammad Rahim and Kharazmi, Omid Ali (2015). "An Analysis of Urban Liability with Emphasis on Security and Sustainability Index (Case Study: Mashhad Metropolis)", Journal of Political Geography Research. 1 (3).
- Greg, A, Mohammad. And E.H, Horner, M (2010): Using deprivation indices in regeneration: Does the response match the diagnosis?. Cities, Vol. 27, No 6, pp: 476-482.
- Hai-Yan, H., & Xun-Gang. Z, (2012): AHPbased Evaluation System Model of Livable Cities. Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business, PP: 34-40.
- Hutabarat Lo, R., (2009): Walkability: What is it?. Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 2(2), pp: 145 – 166.
- Isa Lu, Ali Asghar (1390). "Diversity of uses and its place in the sustainability of urban neighborhoods", Master Thesis in Urban Engineering, Faculty of Art and Architecture, Kurdistan University.
- Khorani Karimi, Farahnaz., and Shohani, Mohammad (2015). "Application of Sustainable Development Models in Urban Landscape Reconstruction (Case Study: Ivan City)", Journal of Ilam Culture. 16 (48 and 49).
- Litman, T., (2012): Community Cohesion As A Transport Planning Objective. Victoria Transport Policy Institute, available at: www.vtpi.com.
- Mahmoudi, M., Faizah, A. and B. Abbasi, (2015): Livable streets: The effects of physical problems on the quality and livability of Kuala Lumpur streets. Cities, pp: 104-114.
- Ministry of Roads and Urban Development, Iran Urban Development and Improvement Company

- (2017): Comprehensive framework for sustainable urban regeneration.
۱۵. Ministry of Roads and Urban Development (2016): Website of the parent company of Urban Development and Improvement (www.udro.org.ir).
۱۶. Namvar Haghighi Shirazi Fard, Fahimeh. (1392). "Evaluation of the effect of physical components in the development of livable neighborhoods with a social vitality approach", Master Thesis, Faculty of Art and Architecture, Shiraz University.
۱۷. Newton, P. (2012): Liveable and Sustainable? Socio-Technical Challenges for Twenty-First - Century Cities. *Journal of Urban Technology*, Vol. 19, pp: 81-102.
۱۸. Pourahmad, Ahmad., Keshavarz, Mahnaz., Ali Akbari, Ismail and Hadavi, Faramarz (1396). "Sustainable regeneration of dysfunctional urban textures under study (District 10 of Tehran)", *Quarterly Journal of Environmental Management*. 10 (37).
۱۹. Ren, Y., Hongyong, J., Binhua, G., and Jinwu. X, (2018): A progressive intraply material deterioration and delamination based failure model for the crashworthiness of fabric composite corrugated beam: parameter sensitivity analysis, *composites part B. Engineering*, Vol 135, pp: 49-71.
۲۰. Roberts, P. & S. Hugh. (2000): *Urban Regeneration (A hand book)*, SAGE Publications, New Delhi.
۲۱. Rosemary, D.F. Bromley, Andrew R. Tallon and Colin j. Thomas, (2005): City center regeneration through residential development: Contributing to sustainability. *Urban Studies*, Vol 42, No 13.
۲۲. Sajadi Niko, Farhad. (1396). "Spatial modeling of livability indicators in Dezful with spatial justice approach", Master Thesis in Geography and Urban Planning, Faculty of Earth Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz.
۲۳. Saidnia, A. (1383). *Green Book Guide for Municipalities*, Tehran: Tehran Planning Studies Center.
۲۴. Saitluanga, B. L. (2014): Spatial pattern of urban livability in Himalayan Region: A case of Aizawl City, India. *Social indicators research*, 117(2), pp: 541-559.
۲۵. Sarvestani, Rahmatollah and Nimrozi, Nowruz (1389). "Study of the relationship between participation in neighborhood relations and the sense of security in neighborhoods of Mashhad", *Quarterly Journal of Law Enforcement Knowledge*. 12(2).
۲۶. Sasanpour, Farzaneh., Tavalayi, Simin and Jafari Asadabadi, Hamzeh (2014). "The viability of cities for sustainable urban development (Case study: Tehran metropolis)", *Quarterly Journal of the Iranian Geographical Association*. 12(42).
۲۷. Shafiei, Massoud., Sadeghi, Negin (2017). "Investigating the Feasibility of Rehabilitation of Urban Dilapidated Textures by Integrated Network Analysis-Balanced Scorecard; Case study: worn-out texture of Isfahan Zeinabieh", *Bagh-e Nazar*. 14(46).
۲۸. Shamaei, Ali., Sasanpour, Farzaneh., Soleimani, Mohammad., Ahadnejad Roshti, Mohsen and Heidari, Taghi (2015). "Viability Analysis of Urban Dilapidated Tissues (Case Study: Dilapidated Tissue of Zanjan)", *Human Geography Research*. 48 (4).
۲۹. Shamsuddin, Sh. Hassan, R., and F. Bilyamin, (2012): Walkable Environment in Increasing the Livability of a City. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, No. 50, PP. 167-178.
۳۰. Shah Karami, Nazanin (2017). "Prioritization of intervention zones in the dilapidated central fabric of Arak city based on physical, socio-economic and environmental indicator", *Bagh Nazar Magazine*. 13(39).
۳۱. Soleimani, Reza. (1392). "Explaining the Physical Components of Living Space: A Case Study; Behshahr Gorji Mahalleh", Master Thesis in Urban Engineering, Faculty of Art and Architecture, Tarbiat Dabir Shahid Rajaei University.
۳۲. Statistics Center of Iran Statics Center of Iran. (2015): Detailed results of the general census and housing population of Gachsaran city.
۳۳. Takht folad Consulting engineers. (2008): Worn texture plan of Dogonbadan city.
۳۴. Timmer, V and n.k. seymoar, (2005): THE WORLD URBAN FORUM (2006), Vancouver" working group discussion paper international center for sustainable cities;
۳۵. Cities plus, (2003): A sustainable urban system": the long term plan for greater Vancouver. Canada, cities Plus.
۳۶. Van Kamp, I., Leidelmeijer, K., Marsman, G., & D. Hollander, (2003): Urban Environmental Quality and Human Well-being: Towards a Conceptual Framework and Demarcation of Concepts; a Literature Study. *Landscape and Urban Planning*, pp: 5-18.
۳۷. Weiss, T., Siegfried, S., Patrick N.J. Rasolofosaon, (2000): The relationship between deterioration, fabric, velocity and porosity constraint. *Proceedings of the 9th International Congress on Deterioration and Conservation of Stone*, Venice June 19-24.